

PROSVETNI DEL

Franz v. Pocci

Franz von Pocci in marijoneta

Dr. P. Roman L. Tominec, O. F. M.

Marijoneta — lutka — to drobno, nežno, zagonetno in v svoji igri tako strastno in naravnost čudežno živo bitje, je nastala v pradavnini. Človeku se je zahotelo, da ustvari bitje, ki bi bilo njemu pokorno, docela od njega zavisno; to so sanje pradavnine o homunkulu — in nastala je lutka. Spominja me na to tudi toliko in toliko mest pri Homeru in Vergilu in še pri mnogoterih mislecih starega časa, ki poudarjajo vpliv bogov in nezavestno delovanje junakov po božjih navdihih. Božanstvo hoče in junak mora dejanje izvršiti, pesem pa pristavlja, da junak ni vedel in ni slutil višje sile.

Zamisel, pôtem lutk uprizarjati na zmanjšanem odru človeško komedijo, ima svojo domovino v

Indiji. Sloveči poznavalec lutkovnega gledišča¹ ugotavlja namreč, da vodijo sledovi Gašperčka tja v dobo pred indijskim pesnikom Kalidaso, samo ime je drugo — Vidušaka² — sicer pa vse bistvo, vsa norčava modrost in življenjska filozofija realnosti odgovarja Hanswurstu, Kasperlu — Gašperčku — Larifariju in njegovim domislekom na evropskih lutkovnih prizoriščih.

V srednji Evropi je lutkovno gledališče zopet zaživelo za časa tridesetletne vojne. V večnem nemiru, pri neprestanih spremembah in v težavnih razmerah so igralske družbe morale razpasti. Posamezni člani so se porazgubili, tisti pa, katerim njih prirojena igralska nprav ni dala miru, so segli po najpripravnejšem in najbližjem nadomestku — lutkah. Predstave, ki so prej na velikem odru žele odobravanje in priznanje, so prenesli na miniaturno pozorišče gibkih marijonet. Iz tiste dobe³ nam je znano, da so uprizarjali že udomačene igre, tako n. pr. »Štirje Haymonovi otroci«, »Fortunatus«, »Genovefa«, zatem biblične, tedaj zelo priljubljene: »Prvi greh«, »Amon in Estera«, »Judita in Holofernes«, »Izgubljeni sin« in več podobnih.

Polagoma pa je v teh resnih igrah postajal Hanswurst, Gašperček, glavna oseba, in kar je bilo sprva epizoda, je pač po želji po tolikem gorju dolgoletne vojne smehaželjne publike in deloma po spontani razpoloženosti akterja, postalo bistven in nepogrešljiv del. Sčasoma je dobilo celo gledališče samo po glavnem junaku svoje ime »Kasperl-Theater«. Kar je bilo prej uvedeno kot nadomestek v sili, se je ljudstvu tako priljubilo, da so se marijonetni odri množili in proti koncu 17. stoletja in v početku 18. se množe sporočila o posameznih umetnikih in repertoarjih njihovih gledališč. Tako je imel obsežen repertoar lutkovni umetnik Daniel Michael Treu, ki je že leta 1666. v Lüneburgu uprizarjal z marijonetami Shakespearejeva dela »Kralj Lear«, »Titus Andronicus« in je v letih 1681.—1685. tudi v Münchenu gostoval. Mnogo novih, močno privlačnih iger je ustvarilo že romantično nadahnjeno osemnajsto stoletje z vlogo nesrečno ljubečega roparskega viteza. Dokaj iger imamo tudi ohranjenih, nekaj jih celo danes uprizarjajo, nekoliko spremenjene: »Črni vitez«, »Roparji iz Westerwalda« itd. Nad vse priljubljeni pa sta bili dve igri, krožeči v neštetih variantah: »Don Juan« in »Doktor Faust«. Ljubezensko obeležje in nekoliko mračna

¹ Rehm, Hermann Siegfried, »Buch der Marionetten«.

² Prim.: Bopp Franciscus, Glossarium comparativum linguae sanscritae.³ Berolini 1867. Str. 363 vidušaka m, = persona dramatis iocosa.

³ Prim.: Engel Karl, »Deutsche Puppenkomödien«, Oldenburg u. Leipzig. Spemann, »Goldnes Buch des Theaters«, Berlin und Stuttgart, 1902.